

FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL

REPUBLICA MOLDOVA

Evaluarea Stabilității Sistemului Financiar

Întocmit de Departamentul de Sisteme Monetare și Financiare
și Departamentul European

Aprobat de Stefan Ingves și Michael Deppeler

14 ianuarie 2005

Evaluarea Stabilității Sistemului Financiar (ESSF) se bazează pe munca depusă de FMI în colaborare cu Programul de Evaluare a Sectorului Financiar al Băncii Mondiale (PESF) în Moldova în mai-iunie 2004. Echipa s-a întâlnit cu înalte oficialități guvernamentale, inclusiv cu Ministrul Finanțelor și cu Guvernatorul Băncii Naționale a Moldovei (BNM), și cu personal al Ministerului de Finanțe (MF), al Băncii Naționale a Moldovei (BNM), al agențiilor implicate în reglementarea și controlul sistemului financiar, al băncilor și altor instituții financiare, și cu alți reprezentanți ai sectorului privat.

Echipa PESF a fost formată din Martin Slough (Banca Mondială, Director de misiune) și Judit Vadasz (FMI, Director adjunct de misiune); Erik Lundback, Srobona Mitra și Yuji Yokobori (toți de la FMI); Irina Astrakhan, Victor Burunsus, Michael Edwards, Serap Gonulal, Peter Kyle, Barbara Mondestin, Yibin Mu și Sue Rutledge (toți de la Banca Mondială), Svante Bagstam (Sveriges Riksbank, expert al FMI - sisteme de plată), Stefan Spamer (Deutsche Bundesbank, expert al FMI – control bancar) și Walter Zunic (expert al Băncii Mondiale – control bancar). Edgardo Ruggiero (reprezentant rezident al FMI) și Edward Brown (Director de țară al Băncii Mondiale) au participat la unele întruniri. Concluziile CSB/CFT au fost întocmite de Terry Donovan (FMI) și Peter Csonka (FMI). În același timp cu PESF, Banca Mondială a efectuat evaluări detaliate ale conducerii societăților și ale cadrelor contabile și de audit.

Băncile sunt cel mai dezvoltat sector al sistemului financiar. Indicatorii cantitativi de stabilitate financiară au atins nivele impresionante. Totuși, acest succes este contracarat de deficiențe structurale grave. Acestea includ, în special, probleme de conducere generate de rolul crescând al statului în sistemul financiar și de proprietatea obscură atât a băncilor cât și a clienților acestora. Presiunile provocate de recenta expansiune a creditelor, aflusul mare al remiterilor de fonduri ale lucrătorilor și presiunile aferente cu privire la evaluare, nivelul ridicat al folosirii dolarului ca monedă națională, volatilitatea semnificativă a cursului de schimb, inflația galopantă (cu două cifre) și situația fiscală nesatisfăcătoare, dacă nu sunt tratate în mod corespunzător, pot amenința și ele viitorul sectorului financiar.

S-a concluzionat că sunt respectate multe din Principiile de Bază de la Basel și ale Codului Bunelor Practici în Domeniul Transparenței în Politicile Monetare și Financiare al FMI, deși nu au fost implementate în totalitate. Cu toate acestea, conformitatea completă nu poate fi atinsă până când problema proprietății obscure nu este rezolvată și până când nu se fac îmbunătățiri ulterioare.

Principalii autori ai acestui raport sunt Judit Vadasz, Srobona Mitra și Yuji Yokobori.

PESF-urile sunt destinate evaluării stabilității sistemului financiar global, nu a instituțiilor individuale. Ele au fost concepute pentru a ajuta țările să-și identifice și să-și remedieze deficiențele din structura sectorului financiar și, prin aceasta, să-și consolideze rezistența la șocuri macroeconomice și la influențe din afară. PESF-urile nu abordează riscurile specifice fiecărei instituții, cum ar fi calitatea capitalului, riscuri funcționale sau legale sau fraudă.

Cuprins

Pagina

Glosar.....	3
Rezumat operativ	4
I. Sectorul financiar și contextul reglementar	7
A. Structura sectorului financiar.....	7
B. Performanța sectorului bancar	8
II. Vulnerabilitățile sistemului.....	9
A. Riscuri și vulnerabilități macroeconomice.....	9
B. Stabilitatea financiară a băncilor și testarea stresului	11
C. Control și reglementare.....	13
III. Probleme pe termen mediu	14
A. Sectorul bancar.....	14
B. Garantarea depunerilor.....	15
C. Gestiunea sistemică a disponibilităților	15
Cadrul politicii monetare	15
Gestiunea disponibilităților.....	15
D. Accesul la credit și microfinanțe.....	16
E. Cadrul legal.....	16
F. Sisteme de plată și decontare	17
G. Sectorul de asigurări	17
H. Piețe de capital.....	18
I. Combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului	18
Tabele	
1. Moldova: Indicatori selectați, 2000-2003	19
2. Moldova: Structura sistemului financiar, 1999-2003	20
3. Moldova: Indicatorii de stabilitate financiară a sistemului bancar	21
4. Impactul diverselor analize de sensibilitate și de scenariu asupra coeficientului capitalului suficient.....	22
Anexă	
Respectarea standardelor și codurilor sectorului financiar: Evaluări sumare.....	23
Anexă	
I. Teste de stres ale sistemului bancar din Moldova.....	31

GLOSAR

AEC	Asociații de Economii și Credit
AND	Agenția Națională de Depuneri
BNM	Banca Națională a Moldovei
CACS	Coeficient al Capitalului Suficient
CCS	Consiliul de Control de Stat
CFR	Corporație Financiară Rurală
CFT	Combaterea Finanțării Terorismului
CNP	Credite Neperformante
CSB	Combaterea Spălării Banilor
CSI	Comunitatea Statelor Independente
DBTR	Decontare Brută în Timp Real
DND	Decontare Netă Desemnată
FGD	Fondul de Garantare a Depunerilor
GIAF	Grup de Intervenție pentru Acțiuni Financiare
IFN	Instituții Financiare Nebancare
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
LIF	Legea Instituțiilor Financiare
LMD	Leu Moldovenesc
MF	Ministerul Finanțelor
PA	Protocol de Acord
PBB	Principiile de Bază de la Basel
RA	Rentabilitatea Activelor
RCP	Rentabilitatea Capitalurilor Proprii
RRSC	Raporturi privind Respectarea Standardelor și Codurilor

REZUMAT OPERATIV

Moldova este cea mai săracă țară din Europa. Totuși, a realizat câteva succese în edificarea cadrului unei economii de piață funcțională, în special în sectorul bancar. Cu toate acestea, acest cadru există mai mult sub formă de reguli scrise decât în practică.

Deși indicatorii cantitativi ai sectorului bancar par solizi, câteva aspecte calitative ale sistemului bancar sunt mai puțin convingătoare. Ne îngrijorează în special:

- Problemele de conducere provenind din rolul crescând al statului în sistemul bancar și de asigurări;
- Alte probleme privind proprietatea, inclusiv proprietatea obscură a instituțiilor financiare și a corporațiilor ca și absența aproape totală a investitorilor strategici calificați;
- Posibilul impact negativ al plusvalorii cursului de schimb (provenind din aflurile mari de valută) asupra bilanțurilor băncilor prin clienții acestora;
- Impactul recente expansiuni a creditelor, când băncile s-ar putea să fi acordat credite care s-au dovedit, în cele din urmă, sub valoarea de emisiune, acestea neapărând însă în categoriile clasificate.

Analiza datelor și testelor de stres trebuie să fie calificată deoarece controlorii se confruntă cu alte restricții externe, de multe ori politice, și întâmpină greutăți în obținerea informațiilor utile privind unii dintre proprietarii valoroși finali ai băncilor. Băncile, la rândul lor ar putea avea doar informații neconcludente referitoare la acționarii care dețin controlul asupra multora dintre debitorii lor. Luând în considerație această structură de proprietate obscură a multor bănci și companii, organul de control bancar, BNM, nu poate să garanteze respectarea limitelor de prudență pentru împrumuturi și riscuri mari și nu are posibilitatea să-i tragă la răspundere pe acționarii majoritari ai băncii. Unii dintre acești proprietari (sau băncile însele) dețin, de asemenea, acțiuni semnificative în câteva companii de asigurare, agravând și mai mult problema.

Pe lângă deficiențele structurale fundamentale, sunt câteva posibile probleme macroeconomice care sporesc vulnerabilitatea sistemului financiar. Acestea includ: (i) finanțarea directă a bugetului de stat de către banca centrală pe fondul unei situații fiscale și externe precare; (ii) dependența de remiterea de fonduri; (iii) folosirea dolarului ca monedă națională în combinație cu volatilitatea importantă a cursului de schimb. Având în vedere conflictele dintre poziția macroeconomică a statului și măsurile necesare pentru a aborda aceste vulnerabilități, capacitatea băncii centrale de a minimaliza riscurile inerente ale factorilor de mai sus este limitată.

În plus, cadrul regulilor și reglementărilor scrise care susțin băncile sunt, într-o mare măsură, consecvente cu standardele internaționale, deși implementarea nu este la fel de

consecventă. În sectorul bancar, regulile de prudență, contabilitatea și auditul, și majoritatea infrastructurii legale vin în sprijinul indicatorilor pozitivi de stabilitate. BNM nu a elaborat linii directoare sau limite și cerințe de raportare care să acopere riscul de țară, iar regulile privind pozițiile valutei libere trebuie aliniate și ele cu cele mai bune practici internaționale.

Accesul la fonduri pune mai puține probleme decât în multe alte țări cu nivel similar de dezvoltare. Cu toate acestea, intermedierea financiară a rămas în urmă chiar în comparație cu țările vecine, reflectând deficiențele din cadrul reglementar, de control și funcțional din sectorul titlurilor de valoare, al asigurărilor și al microfinanțelor.

Alte subsectoare ale sistemului financiar – sectorul asigurărilor și al titlurilor de valoare – se găsesc în prima etapă de dezvoltare. Ca și sectorul bancar, acestea se confruntă cu probleme de conducere și cu dificultăți funcționale datorită lipsei de instrumente și de piețe dezvoltate corespunzător, procesul de control rămânând mult în urmă.

Din punct de vedere a vulnerabilității sistemului, recomandările pentru sectorul bancar (inclusiv controlul) constituie o prioritate de vârf (recomandările cheie sunt incluse în tabela 1). Echipa a propus ameliorarea criteriilor de verificare în privința calificării, elaborarea unei strategii de privatizare a băncilor de stat și încurajarea guvernului să nu intervină în sectorul de asigurări.¹ Banca Centrală trebuie să sprijine, de asemenea, implicarea investitorilor onorabili în sistemul bancar. Totuși, multe din problemele cu care se confruntă sistemul financiar nu pot fi rezolvate prin modificarea reglementărilor de prudență și ar putea fi inaccesibile inspectorilor bancari.

¹ Asistența tehnică ulterioară din decembrie 2004 s-a orientat spre abordarea acestor recomandări.

Tabela 1: Recomandări cheie sumare

Sistemul bancar

- Elaborarea unei strategii de privatizare și a unui plan de remediere cu dată limită privind banca de stat.
- Necesitatea ca băncile care dețin acțiuni în companii de asigurări să păstreze rezerve speciale.

Reglementarea și controlul băncilor

- Reducerea de la 10 la 5 la sută a limitei de proprietate semnificativă sau de interes majoritar într-o bancă, necesitând aprobarea anterioară a BNM.
- Consolidarea fondurilor de rezervă corespunzătoare.
- Examinarea posibilității de a elabora reglementări care limitează proprietatea asupra băncilor la investitori strategici calificați (de exemplu, sectorul financiar).
- Elaborarea instrucțiunilor privind consolidarea contabilității sucursalelor și asociațiilor și necesitatea ca băncile să pregătească, când li se solicită, raporturi financiare consolidate.
- Elaborarea regulamentelor care solicită reținerea împrumuturilor părților asociate din capital luând în considerație riscurile de piață și de țară.
- Elaborarea reglementărilor și recomandărilor care solicită băncilor să stabilească sisteme în vederea măsurării și monitorizării precise a riscurilor de piață.
- Necesitatea ca băncile să analizeze pozițiile valutei clienților lor.

Politica monetară

- Restrângerea criteriilor și restricțiilor privind finanțarea statului în mod direct de către BNM.

Sisteme de plată și de decontare

- Actualizarea regulilor și reglementărilor noului sistem și elaborarea planurilor de urgență.

Sectorul de asigurări

- Adoptarea unei noi legislații privind asigurările în vederea modernizării structurii instituționale, implementarea și capacitatea de aplicare a controlului asigurărilor și ameliorarea conducerii societăților din sector.
- Promovarea profesiei de statician-contabil și stabilirea unei baze solide pentru revendicări.

Piețe de capital

- Elaborarea de planuri de acțiune în vederea extinderii bazei investitorilor, creșterii încrederii, consolidării instrumentelor și dezvoltării unei piețe secundare.
- Raționalizarea schimburilor din afara pieței și restructurarea sectorului fondurilor de investiții.

Microfinanțe și închiriere

- Raționalizarea bazei legislative.
- Consolidarea controlului din sector.
- Eliminarea dezavantajului impozitului pentru proprietari.

Probleme privind combaterea spălării banilor (CSB)

- Definirea exactă a conceptului cheie al legii pentru CSB care trebuie să includă combaterea finanțării terorismului.
- Modificarea legii privind CSB pentru a asigura conformitatea sa deplină cu standardele internaționale aplicabile.

I. SECTORUL FINANCIAR ȘI CONTEXTUL REGLEMENTAR

A. Structura sectorului financiar

1. **Programul de Evaluare a Sectorului Financiar (PESF) a fost organizat în momentul în care activitatea economică era încă energetică, dar inflația era în creștere (Tabelul 1).** Politicile monetare și financiare s-au extins în timp ce reformele structurale au stagnat. Remiterile de fonduri joacă un rol din ce în ce mai important ca sursă de finanțare și ca forță motrice a creșterii economice.

2. **Proprietatea celor șaisprezece bănci moldovenești, care sunt toate înregistrate ca societăți anonime pe acțiuni, este dispersată în câteva grupuri principale (Tabelul 2).** O bancă, cea de-a doua ca mărime, este proprietatea statului, care deține 56% din acțiuni. Statul își exercită responsabilitatea sa de supraveghere a băncii în calitate de acționar prin intermediul MF (nu cu mult timp în urmă, Ministerul Economiei a supravegheat această bancă). Cinci bănci sunt deținute de entități interne în cea mai mare parte, iar trei alte bănci sunt deținute în întregime de investitori străini, deși nici o bancă străină importantă nu figurează ca proprietară a băncilor. Restul băncilor sunt fie în majoritate proprietate străină sau au proprietari străini majoritari, unele din ele putând fi chiar proprietate a cetățenilor moldoveni². Nici un acționar străin nu depășește limita de participare de 10% în aceste bănci, care necesită aprobarea BNM. Sectorul bancar în ansamblu nu deține un capital important, dar numărul de bănci este mai mult decât corespunzător. Pentru a stimula fuziunile, BNM continuă să mărească nivelul de capital minim de la 96 milioane LMD până la 150 milioane LMD (aproximativ 12 milioane dolari SUA).

3. **Sectorul de asigurări din Moldova este ne semnificativ și puțin dezvoltat în comparație cu cel al celorlalte țări ale CSI, deși numărul societăților de asigurări (50) este destul de mare în raport cu capacitatea pieței.** Venitul brut al primelor s-a ridicat la 290 milioane LMD în 2003, dintre care peste 98% l-au reprezentat alte asigurări decât cea de viață. Asigurarea de viață nu are o importanță mare, ceea ce presupune că acest sector nu poate fi considerat o sursă importantă de capital pe termen lung pentru țară. Câțiva factori au contribuit la menținerea acestor nivele foarte scăzute ale asigurărilor, printre care venitul redus pe cap de locuitor, lipsa înțelegerii asigurărilor în rândul populației și deficiențele din cadrul politicii de implementare, de control și de aplicare.

4. **Întreprinderile mici și mijlocii (IMM) au beneficiat puțin de creșterea vertiginoasă a împrumuturilor bancare din ultimii ani.** În condițiile lipsei resurselor pe termen lung, chiar și creditele pe termen mediu devin riscante pentru bănci și cresc costurile pentru împrumuturi. Practic toate creditele cu scadența de peste un an sunt finanțate de donatori străini. Rolul instituțiilor financiare nebankare (IFN) în satisfacerea nevoilor financiare ale IMM rămâne limitat, iar portofoliul lor total de credite nu depășește volumul creditelor mici oferite de bănci. Pe lângă bănci, IMM folosesc drept surse de finanțare

² Acești proprietari sunt domiciliați în Bahamas, Belize, Insulele Caiman, Cipru, Republica Dominicană, Panama, etc.

închirierea, finanțarea din capitaluri proprii și instituțiile de microfinanțare. Sectorul de închirieri este încă într-un stadiu incipient, este puțin dezvoltat conform normelor regionale, în primul rând datorită dezavantajelor fiscale impuse proprietarilor. Totuși, există o cerere crescândă pentru aceste servicii, în special din partea IMM pentru închirieri de autovehicule.

5. **Microfinanțele au cunoscut o creștere substanțială în ultimii ani.** Pe lângă cele două instituții microfinanciare, există o rețea de 530 de Asociații de Economii și Credit (AEC). AEC funcționează în baza unei legi proprii acceptând depuneri de la membri individuali. În capacitatea lor de instituții care acceptă depuneri, ele sunt supuse controlului Consiliului de Control de Stat (CCS) din cadrul Ministerului de Finanțe. Pentru a funcționa corespunzător, CCS trebuie să fie consolidat în mod considerabil. Organizația de la cel mai înalt nivel al AEC, Corporația Financiară Rurală (CFR) trimite fonduri ale donatorilor către acestea. Recenta creștere rapidă a AEC (portofoliul de credite cumulate a crescut cu 62%, iar economiile cu 181% în 2003) ridică probleme de gestionare a creșterii și a durabilității sistemului AEC în ansamblu.

B. Performanța sectorului bancar

6. **În general, sectorul bancar înregistrează niveluri impresionante de câștiguri și de capitalizare și un nivel slab de capital clasificat sau neperformant.** Indicatorii cheie de stabilitate financiară (Tabelul 3) s-au consolidat în ultimii cinci ani, deși performanța băncilor mai mici continuă să rămână în urmă. Deși cele mai mici cinci bănci au un Coeficient al Capitalului Suficient (CACS) mult mai ridicat, ele au o Rentabilitate a Capitalurilor Proprii (RCP) și o Rentabilitate a Activelor (RA) mult mai scăzută decât a celor cinci cele mai mari bănci.

7. **Creditele Neperformante Raportate (CNR) au scăzut dramatic de la criza financiară rusească.** CNR în categoriile de clasificare C, D și E au fost de numai 6,2% din totalul creditelor la sfârșitul anului 2003. Procentajul scăzut al CNR pe ansamblul băncilor este atribuit atât creșterii rapide a creditelor brute cât și politicii de anulare a creditelor de îndată ce au fost asigurate în întregime. Totuși, nivelul CNR de 12,7% al băncilor mai mici reprezintă de două ori valoarea medie. BNM a stabilit o categorie de clasificare a creditelor „credite controlate” drept categoria B, necesitând numai 5% fond de rezerve: astfel de credite clasificate reprezintă 35,3% din totalul creditelor, ceea ce ar putea constitui un semnal de alarmă pentru probleme viitoare. Fondurile de rezervă pentru pierderile datorate creditelor la sfârșitul anului 2003 acoperă 89% din creditele neperformante (credite din categoriile C, D și E).

8. **În absența pieței secundare a fondurilor lichide, gestiunea eficientă a acestor fonduri rămâne o sarcină dificilă cu puține instrumente disponibile.** În general, băncile dețin 75% din totalul titlurilor de stat (deși aceasta reprezintă numai aproximativ 6,5% din activele lor), iar disponibilitățile au rămas cu mult deasupra cerințelor de prudență pentru ultimii cinci ani. Ca urmare, băncile dețin rezerve excesive, neremunerate, substanțiale pentru conturi la BNM, făcând presiuni asupra evaluării creditelor clienților lor în vederea atingerii unui profit al capitalului corespunzător.

9. **S-a restaurat, în cea mai mare parte, încrederea publică în sistemul bancar care s-a deteriorat în timpul crizei rusești din 1998 și al colapsului ulterior a numeroase bănci moldovenești.** Creșterea depunerilor totale din 1999 până în 2003 a fost, în special, spectaculară, cu depuneri ridicându-se de la 1 miliard de LMD la 6,9 miliarde de LMD sau aproape 600% în cinci ani. În aceeași perioadă, creșterea creditelor a fost de aproape 250%.

10. **În ultimii cinci ani, folosirea dolarului ca monedă națională în sistemul bancar a rămas relativ neschimbată reprezentând mai puțin de jumătate din totalul capitalului și depunerilor.** Valoarea depunerile în valută³ din totalul depunerilor a scăzut ușor până la 45%, în timp ce împrumuturile în valută au rămas relativ constante la aproape 42% din totalul creditelor.

II. VULNERABILITĂȚILE SISTEMULUI

A. Riscuri și vulnerabilități macroeconomice

11. **Principalul risc macroeconomic pentru sectorul financiar și pentru politica monetară îl reprezintă situația fiscală cuplată cu restanțele externe.** Faptul că Moldova nu plătește o parte a datoriilor sale externe scadente a redus presiunea asupra situației fiscale pe termen scurt, în schimb a generat o cotă redusă a creditelor. Aceasta a limitat accesul băncilor comerciale la finanțarea externă și la confirmarea scrisorilor de credit de către corespondenții lor, care, în final, le face mai vulnerabile la șocuri externe. În plus, cheltuielile din ce în ce mai mari, în special pentru salarii, au un efect inflaționist direct.

12. **Pentru a îmbunătăți situația externă, în Mai 2004, autoritățile au recurs la solicitarea finanțării directe din partea BNM în valoare de 600 de milioane LMD.** Această finanțare a bugetului a fost folosită pentru plata datoriilor externe suverane. Anterior acestei finanțări, creditele acordate de BNM au fost reînnoite succesiv la scadență fără reducerea capitalului inițial conform legilor bugetului anual întocmit de MF și aprobat de Parlament.

13. **Împrumuturile directe de la BNM către stat – permise de lege – îi periclitează independența, deși, conform legii, BNM este funcțional independentă în ceea ce privește elaborarea politicii monetare și controlul prudent.** Din aceste motive, este necesar să se restrângă condițiile de împrumut al BNM către stat, chiar să se interzică aceasta cu desăvârșire. Consolidarea fiscală și gestiunea corespunzătoare a datoriilor sunt condiții prealabile importante pentru elaborarea unei politici monetare eficiente.

14. **A doua sursă importantă de risc este asociată cu afluxul mare de remiteri de fonduri din partea lucrătorilor.** În ultimii patru ani, remiterile de fonduri ale lucrătorilor au crescut rapid și se estimează, în mod oficial, că au atins aproape 24% din PIB în 2003. Aceste afluxuri au finanțat o mărire a PIB orientat spre consum care a dus la o creștere rapidă a

³ Valutele folosite cu preponderență sunt euro și dolarul SUA.

importurilor și la amplificarea deficitului comercial (Tabelul 1). Totuși, în ciuda afluxului de valută, politicile care nu au fost orientate către piață din multe domenii și ritmul lent al reformelor structurale au creat un mediu nefavorabil pentru afaceri în Moldova, care amenință viabilitatea creșterii PIB-ului și împiedică canalizarea acestor remiteri de fonduri în scopuri productive.

15. Deși marile afluxuri de remiteri de fonduri ale lucrătorilor nu vor dispărea dintr-o dată, acestea ridică anumite riscuri. În primul rând, așa cum s-a constatat în 2004, variațiile afluxului de remiteri de fonduri din partea lucrătorilor vor avea efecte semnificative asupra cursului de schimb. În al doilea rând, majoritatea cetățenilor moldoveni aflați în străinătate lucrează în Rusia și în Uniunea Europeană, economia Moldovei putând fi afectată dacă aceste economii se deteriorează; dacă legile privind forța de muncă și/sau dacă aplicarea acelor legi se intensifică. În al treilea rând, orice încercare făcută de guvern de a impozita remiterile de fonduri ale lucrătorilor îi poate determina pe aceștia să folosească modalități din afara sistemului bancar și să descurajeze populația să folosească băncile pentru economii în valută.

16. Remiterile de fonduri au determinat deprecierea leului moldovenesc, amenințând concurența și, ca urmare, amenințând bilanțurile bancare. În 2003, leul a fost evaluat la 4,5% față de dolarul SUA în termeni nominali. În 2004, leul a fost evaluat atât față de dolar (conform estimărilor personalului la aproape 13%) cât și față de un coș de valută comercial ponderat, deși inflația a rămas relativ ridicată. Ca urmare, BNM se confruntă cu două probleme dificile: reducerea inflației și, în același timp, stoparea deprecierei leului în vederea sprijinirii concurenței pe termen scurt. Restanțele externe ale statului contribuie la instabilitatea cursului de schimb.

17. Nivelul ridicat de folosire a dolarului ca monedă națională poate fi o sursă de vulnerabilitate financiară, în special deoarece cursul de schimb s-a dovedit a fi destul de volatil până acum. Băncile pot extinde creditele în valută către persoane fizice sau societăți rezidente numai pentru decontarea obligațiilor de plată pentru nerezidenți. Deși este posibil ca acești creditori să nu dețină venituri în valută, băncile nu sunt autorizate să extindă astfel de credite către exportatori (cu excepția liniilor de credite oficiale). Un alt risc, în acest context, este posibilitatea scăderii încrederii în moneda națională care ar duce la o încasare a depunerilor în moneda națională, așa cum s-a întâmplat în timpul crizei rusești când leul s-a depreciat mult în comparație cu dolarul.

18. Al treilea factor de risc substanțial pentru stabilitatea financiară îl constituie creșterea rapidă a creditelor din ultimii ani. Există un risc evident că procesul de aprobare a creditelor poate deveni ceva obișnuit și mai puțin riguros, în special în condițiile în care, într-o economie în plină dezvoltare, perspectivele de rambursare par bune în general, iar cota creditelor neperformante se estimează că se va reduce cel puțin temporar. De asemenea, ciclul de împrumuturi se poate consolida prin el însuși, deoarece suma crescândă a creditelor va facilita plata datoriei de către persoanele care au luat împrumuturi. Totuși, dacă economia Moldovei va slăbi, procesul poate merge în direcție opusă, iar sectorul bancar poate fi supus unor presiuni mari.

B. Stabilitatea financiară a băncilor și testarea stresului

19. **Diversele teste analitice și de stres efectuate nu identifică vulnerabilități ale sistemului în cadrul sectorului bancar, deși s-a constatat că unele bănci manifestă o vulnerabilitate constantă la riscurile testate.** O bancă mare și câteva bănci mai mici cu proprietate dispersată sunt, în special, vulnerabile. Deoarece responsabilitatea și/sau proprietatea acestor bănci este greu de stabilit – și astfel de afectat prin mijloace de prudență – această incertitudine determină alte eventuale vulnerabilități. BNM poate întâmpina dificultăți în reglementarea acestor instituții, în tragerea la răspundere a proprietarilor lor și în stimularea investițiilor strategice și a transferului de cunoștințe către sectorul financiar.

20. **Testele de stres demonstrează vulnerabilitatea constantă a capitalului câtorva bănci la riscul de credit, riscul cursului de schimb și la o eventuală criză de disponibilități** (Tabelul 4). A fost efectuată o serie de analize de sensibilitate și de scenariu separate pentru a evalua efectele schimbărilor bruște ale riscului de credit, ale fluctuațiilor cursului de schimb, ale modificărilor ratelor dobânzii și eventualele efecte ale unei piețe de titluri de stat lipsită de disponibilități asupra CACS-ului băncilor. În fiecare caz, s-a constatat că aceleași bănci sunt susceptibile la riscurile testate, reducându-se brusc capitalul băncilor respective în cazul unor șocuri puternice sau necesitatea băncilor de a vinde simultan titlurile de stat pentru a satisface cererile de retragere imediate ale depunătorilor. În plus, deoarece filialele de asigurări ale unor bănci nu sunt consolidate, rezultatele testelor de stres pentru aceste bănci pot fi exagerat de pozitive.⁴

21. **În ciuda sănătății relative a sectorului bancar, determinat prin analiză cantitativă, au fost identificate câteva vulnerabilități cheie de interes general, care dacă nu sunt abordate, pot afecta stabilitatea și viabilitatea sectorului financiar.** Următoarele aspecte pun probleme deosebite: (i) Rolul crescând al statului în sistemul bancar; (ii) Structura obscură a proprietății unui număr relativ mare de bănci din țară; (iii) Absența unor investitori strategici calificați. Acești trei factori aferenți proprietății pot genera numeroase practici de piață denaturate privind evaluarea riscurilor de credit, atragerea depunerilor sau plasamentul creditelor interbancare, etc. Aceste vulnerabilități cheie pot afecta sectorul financiar în mod dramatic în cazul unei alte crize, deoarece nici banca de stat nici băncile controlate din afara țării nu au mijloace solide de a aduna capitaluri noi dacă este necesar. În plus, BNM nu are mijloacele de a-i trage la răspundere pe acționarii majoritari ai acestor bănci sau de a aplica norme de „calificare” acționarilor majori. În mod efectiv, acționarii majoritari dețin aproape 40% din capitalul sistemului bancar – inclusiv capitalul uneia dintre băncile din sistem – nu pot fi trași la răspundere de instituția reglementară.

22. **Instituțiile de stat – bănci și societăți – din Moldova și din străinătate sunt mai expuse politicilor statului și presiunilor indirecte.** Fiind a doua bancă de mare importanță din țară, banca de stat este, în special, vulnerabilă la astfel de presiuni. Preocupările legate de

⁴ Totuși, autoritățile mențin că aceste bănci sunt responsabile din punct de vedere financiar pentru sucursalele lor numai în raport cu capitalul adus de acestea.

proprietatea de stat se manifestă evident prin: (i) Creșterea excepțională a registrului de credite a băncii – de zece ori mai mare – din ultimii cinci ani; (ii) Concentrarea întreprinderilor de stat debitoare; (iii) Depuneri publice semnificative în bancă (inclusiv Fondul Social) sub nivelul pieței; (iv) Preluarea relativ recentă a participației majoritare a unei companii de asigurări la capitalul unei societăți; (v) Deficiențele în conducere reflectate în schimbările bruște din rândul membrilor consiliului și ai ministerului care este responsabil pentru supravegherea băncii. La aceasta se adaugă – afectând direct toate băncile – recenta decizie a guvernului de a solicita societăților anonime pe acțiuni să plătească un dividend de 30% acționarilor, ceea ce va contribui, printre altele, la reducerea nivelelor de capitalizare la toate băncile. În plus, vulnerabilitățile băncii de stat ar crește și mai mult dacă o întreprindere mare de stat debitoare s-ar afla în incapacitate de plată, deoarece în mod tradițional băncile de stat nu intentează acțiuni în justiție împotriva întreprinderilor de stat debitoare. Noul consiliu al băncii trebuie să elaboreze un plan de acțiune de remediere cu termen limită care să abordeze constatările raportului de audit extern de la sfârșitul anului 2003 și ale inspecției BNM și care să evalueze în totalitate practicile de management al riscurilor existente și planul de afaceri. În vederea asigurării unei soluții complete pe termen mai lung a problemelor de conducere, guvernul trebuie să elaboreze o strategie de privatizare a băncii.

23. **În plus, reglementarea filialelor de asigurări ale băncilor nu este nici coordonată nici consolidată, creând un eventual risc pentru sistem în cazul în care un asigurător, care este proprietate a băncii, nu poate să-și onoreze angajamentele.** Banca de stat deține o participație majoritară în societatea de asigurări cuprinzătoare care acoperă toate sferile de activitate (viață, automobil, comerț, etc.). În prezent, BNM nu are acces regulat la informațiile privind situația financiară a companiilor de asigurări, la fondurile lor de rezervă și la tipurile de riscuri pentru care este emisă asigurarea. Astfel, dacă un asigurător este victima unor pierderi mari, neașteptate pentru care nu deține suficiente fonduri de rezervă sau reasigurare, acesta nu poate acoperi pierderile și, ca urmare, capitalul, bancar al acționarilor poate fi supus riscului cel puțin pentru investiția făcută în filiala de asigurări. Amplificând și mai mult vulnerabilitățile, băncile nu dețin fonduri de rezervă pentru astfel de activități, iar BNM nu a stabilit mijloacele de schimb de informații cu inspectorii de asigurări pentru a evalua corect riscurile asigurătorilor care sunt proprietate a băncii. Consiliile băncilor trebuie să examineze cu atenție situația financiară și riscurile asumate de filialele lor de asigurări. Datorită potențialului pentru pasive mari, băncile trebuie să păstreze fonduri de rezervă cel puțin pentru investiția lor, până când este disponibilă o raportare regulată și clară a fondurilor financiare ale filialelor lor.⁵ În același timp, MF trebuie să încheie un acord complet cu BNM privind schimbul de informații referitoare la activitatea filialelor de asigurări ale băncilor.

24. **Cerințele de publicare a proprietății băncilor în vigoare elimină aplicarea efectivă de către BNM a reglementărilor cheie de prudență privind împrumuturile interne și riscurile mari.** În cinci dintre cele cincisprezece bănci particulare din Moldova,

⁵ Această recomandare este mai stringentă decât în mod normal, dar este justificată prin lipsa de control corespunzător asupra asigurărilor combinată cu numărul mare de companii de asigurări, care pun la îndoială stabilitatea investițiilor băncilor în sectorul de asigurări.

majoritatea acționarilor dețin 9,9% sau mai puțin din acțiunile băncii, cea mai mare parte fiind domiciliate în străinătate. În plus, cel puțin două alte bănci au mai mult de 30% din capital sub formă de acțiuni separate de cel puțin 9,9% fiecare. Nici unul dintre acești acționari ai băncilor nu este obligat să îndeplinească reglementările de calificare în vigoare ale BNM privind deținerea a cel puțin 10% din acțiuni.

25. **Cele șapte bănci la care ne-am referit mai sus sunt expuse abuzurilor interne și eventual, spălării de bani, deoarece au mai puține resurse pentru controlul intern, sisteme de procesare a datelor și alte mijloace de protecție.** Vulnerabilitățile acestor bănci mai mici sunt intensificate de rentabilitatea slabă a acțiunilor și a capitalului, de nivelele superioare ale CNP-urilor și de concentrările mari de credite. În acest context, la sfârșitul anului 2003, trei din cele cinci cele mai mici bănci depășeau limitele de prudență pentru clienții cu împrumuturi mari determinând BNM să solicite remedierea acestor infracțiuni. În ciuda nivelurilor de capitalizare înalte ale băncilor mici, menținerea veniturilor mici pune sub semnul întrebării funcționalitatea și viabilitatea lor pe termen lung. BNM trebuie să continue să verifice, în permanență, procesele de management al riscului, situația financiară și practicile acestor bănci.

26. **Datorită în parte problemelor legate de proprietate amintite mai sus și a percepției mai largi a mediului său macroeconomic, Moldova nu a putut atrage investitori strategici importanți în sectorul bancar.** Reticența băncilor străine importante de a investi în Moldova a fost exacerbată de restanțele externe ale țării. În plus, faptul că șapte dintre cele cincisprezece bănci particulare din Moldova sunt controlate de instituții străine obscure care dețin mai puțin de 10% din interese are un efect negativ asupra percepției investitorilor. Ca urmare, nu a avut loc transferul de cunoștințe din partea băncilor multinaționale, de care este atât de multă nevoie.

C. Control și reglementare

27. **Cadrul controlului bancar și al reglementării este destul de cuprinzător și, cu câteva excepții, aderă la Principiile de Bază ale Consiliului de la Basel privind Controlul Eficient al Băncilor așa cum este rezumat în Raportul pentru Respectarea Standardelor și Codurilor.** Independența controlului – așa cum este apreciată de evaluările oficiale – există, dar, în practică, poate fi constrânsă de participarea Ministerului Economiei și Ministerului de Finanțe la întrunirile Consiliului de Administrație al BNM unde sunt discutate deciziile privind serviciul de control. Cu toate acestea, protecția legală pentru inspectori nu este abordată nici în cadrul legal nici în reglementările justificative. Există numai un sistem limitat de cooperare și de schimb de informații între agențiile domestice care sunt responsabile pentru menținerea stabilității sistemului financiar.

28. **Există deficiențe în identificarea acționarilor băncilor sub pragul de interes semnificativ.** În baza Legii Instituțiilor Financiare (LIF) și a reglementărilor specifice, BNM este împuternicită să acorde autorizații pentru achiziționarea a cel puțin 10% din acțiunile unei bănci existente.

29. **Elementele esențiale ale controlului și regulilor de prudență eficiente, în curs, deși înregistrează deficiențe în domeniul restricțiilor privind angajamentele importante și împrumuturile conexe.** În ceea ce privește managementul riscurilor, lipsa de informații privind identitatea unora dintre acționarii individuali pune sub semnul întrebării evaluarea corectă a creditelor totale ale grupurilor de debitori strâns legați. Absența acestor informații face dificilă determinarea prin analiză a angajamentelor băncilor față de debitorii strâns legați. BNM nu a stabilit linii directe sau restricții și cerințe de raportare care acoperă riscul de țară. Băncile trebuie să primească instrucțiuni privind sistemele pe care trebuie să le mențină pentru a identifica, evalua, urmări și controla unele elemente de risc, cum ar fi riscul reputației. În plus, legislația și reglementările respective nu includ cheltuieli de capital pentru riscul de piață cu excepția riscului valutar.

30. **BNM are o autoritate legală limitată de a controla băncile pe bază internațională consolidată.** Totuși, BNM a inițiat relații oficiale cu inspectorii străini. Aranjamentele existente oferă BNM capacitatea de a manifesta un control consolidat asupra băncilor care sunt proprietate străină, inclusiv inspecții pe teren, dacă este necesar, și de a stabili un schimb de informații cu inspectorul gazdă. Totuși, această problemă nu a fost abordată corespunzător în legi și reglementări.

III. PROBLEME PE TERMEN MEDIU

A. Sectorul bancar

31. **Creșterea rapidă a creditelor începând cu 1999 pune sub semnul întrebării eficacitatea capacității băncilor de a evalua și urmări creditele.** În termeni absoluți, creditele totale au crescut de trei ori din 1999 încoace de la 1,6 de miliarde LMD la 6,1 de miliarde LMD; în special, creditele de la banca de stat au crescut cu 932% în această perioadă. Creșterea creditelor reflectă aflusul de valută care a dus la sporirea disponibilităților din sistemul bancar.

32. **BNM a luat măsuri pentru minimalizarea eventualelor efecte negative ale creșterii creditelor, solicitând băncilor să aibă servicii separate de management al riscurilor pentru a identifica și reduce expunerea la riscuri specifice.** Ar mai trebui încă îmbunătățită evaluarea riscurilor, în special la băncile mai mici, acordându-se o atenție deosebită evaluării riscurilor din sector care provin din variațiile cursului de schimb și a ratei dobânzilor, și nu numai concentrându-se exclusiv asupra disponibilităților debitorilor individuali. În plus, cum CNP-urile sunt indicatori rămași în urmă ai situației dificile a debitorilor, colectarea și urmărirea informațiilor sectoriale privind indicatorii efectului de pârgie (cum ar fi raportul dintre datorii și capitalurile proprii din sectorul comercial și subsectoarele acestuia, datoria pe gospodărie față de PIB) ar putea fi folosiți ca prime semnale de alarmă ale problemelor majore. În final, deși unele bănci s-ar putea să nu facă distincția dintre importatori și exportatori (în special, deoarece unii debitori se înscriu în ambele categorii), acestea trebuie să ia în considerație pozițiile valutei libere ale debitorilor în analiza riscului de credit.

B. Garantarea depunerilor

33. **Un program de garantare a depunerilor care se adresează depunătorilor individuali până la modesta sumă de 4.500 LMD (aproximativ 380 dolari SUA) pentru fiecare depunător la orice bancă a fost introdus în vederea finanțării băncilor din contribuții.** Cu toate acestea, Legea garantării depunerilor trebuie să fie completată de reglementări care definesc mai clar acele cazuri în care depunătorii sunt plătiți din Fondul de Garantare a Depozitelor (FGD). Astfel de cazuri ar putea include decizia unei instanțe privind insolvabilitatea unei bănci sau declarația BNM conform căreia o bancă nu este capabilă să-și îndeplinească obligațiile față de depunători. În practică, băncile se pot confrunta cu perioade de disponibilități insuficiente care pot întârzia plata către depunători fără a duce la o oprire completă a plăților. BNM, în calitatea sa de instituție de reglementare, ar trebui să determine dacă o astfel de lipsă de lichidități este suficient de gravă pentru a justifica folosirea FGC-ului pentru efectuarea plăților, ceea ce ar însemna lichidarea ulterioară a băncii respective. Echipa de lucru a observat că FGC, oferind bani micilor depunători, ar prelua responsabilitățile acestora prin dreptul de subrogare în lichidarea băncii afectate și că a fost adoptată o modificare a Legii Insolvabilității în iunie 2004 care asigură prioritate revendicărilor FGD-ului față de creditorii neasigurați.

C. Gestiunea sistemică a disponibilităților

Cadrul politicii monetare

34. **Deși Legea BNM stipulează că obiectivul principal al BNM este să realizeze stabilitatea monedei naționale, în practică, BNM se confruntă cu obiective multiple ale politicii.** Acestea pot avea uneori implicații contradictorii, cum ar fi reducerea inflației, asigurarea stabilității ratei cursului de schimb și reducerea ratelor dobânzii.

Gestiunea disponibilităților

35. **Deși ar putea fi făcute schimbări tehnice în cazul unor instrumente ale politicii monetare, cele mai mari probleme privind gestiunea disponibilităților sunt mai fundamentale.** Concurența pieței este denaturată de disponibilitățile ieftine care sunt asigurate din Fondul Social depus de banca de stat. În același timp, remiterile de fonduri alimentează disponibilitățile, indiferent de politica băncii centrale. Mecanismul de transmitere a ratei dobânzii este slab, și datorită problemelor cu gestiunea disponibilităților, lipsei de instrumente și subdezvoltării piețelor. BNM intenționează să influențeze ratele dobânzii de pe piață printr-o structură de „coridor” a ratelor politicii, dar politica monetară încă funcționează prin măsuri cantitative (de exemplu, cerința pentru fonduri de rezervă).⁶ În aceste circumstanțe, prognozarea disponibilităților este dificilă și se complică, deoarece

⁶ Din iulie 2004, BNM a introdus cerințe pentru fonduri de rezervă în valută pentru depunerile în valută, în același timp reducând rata de la 12% la 10%. Procesul de înlocuire a fondurilor de rezervă în valută va avea loc treptat prin reducerea unui procent în fiecare lună și încheierea procesului în 10 luni, astfel încât să nu fie eliberate brusc disponibilități suplimentare în lei.

BNM nu poate prognoza dacă sau când își va satisface statul obligațiile externe. Multe dintre aceste probleme necesită decizii politice, astfel, neaflându-se sub autoritatea băncii centrale.

D. Accesul la credit și microfinanțe

36. **Cadrul de reglementare în baza căruia au fost create și funcționează în prezent SCA trebuie să fie îmbunătățit pentru a asigura viabilitatea sectorului.** Noi norme de prudență (cerințe privind capitalul, disponibilitățile, fondurile de rezervă, delictvența) care intenționează să acopere toate riscurile posibile trebuie să fie elaborate și adoptate până în 2005. Se dezbate un nou proiect de Lege a Cooperativelor de Economii și Credit și prevede participarea persoanelor legale ca membrii și o eventuală extindere a obiectivelor lor care vor pune problema tratării Cooperativelor de Economii și Credit (CEC) drept IFNB-uri. În general, legi diverse, atât cele existente cât și cele propuse, trebuie să fie examinate cu atenție pentru a asigura consecvența lor și conformitatea cu Legea Instituțiilor Financiare (LIF). Pe lângă modificările legislative, sistemul de AEC-uri trebuie să fie consolidat, în special în următoarele privințe: (i) Nivelul de conducere și capacitatea de management/răspundere (pentru a diminua riscurile inerente în această activitate); (ii) Autoritatea de control și capacitatea IMM-urilor de a încheia lichidarea AEC-urilor insolvente; (iii) Sancțiunile disponibile pentru facilitarea aplicării reglementărilor; (iv) Alinierea cadrului reglementar cu bunele practici. Pentru a facilita extinderea închirierii, situația TVA-ului proprietarilor trebuie ajustată pentru a fi aceeași cu cea a băncilor.

E. Cadrul legal

37. **Atât cadrul legal care guvernează reglementarea și controlul sectorului bancar al Moldovei cât și insolabilitatea și legile colaterale au fost supuse unor reforme importante în ultima decadă.** Legea BNM și Legea LFI merită să fie evidențiate în mod special pentru modul în care au fost întocmite, pentru conținutul concludent și în cea mai mare parte pentru alinierea la practicile legale ale băncii centrale (excepțiile sunt descrise în altă secțiune a acestui raport). În legi, este stabilită independența funcțională a BNM, regulile de control bancar și de conducere internă sunt corespunzătoare, iar BNM are autoritatea corespunzătoare de a trata cu băncile sub sechestru. Singura variație semnificativă se referă la lipsa de imunitate. Deși guvernatorul are imunitate explicită la procese, bunele practici prevăd extinderea acestei imunități la procedurile civile și pentru alte persoane oficiale, inclusiv personalul de control al băncii.

38. **În contrast cu cadrul legal, implementarea și aplicarea legilor aplicabile în Moldova este inconsecventă.** Acesta este, în mare măsură, rezultatul resurselor limitate și inadecvate, a birocrăției excesive, a intervenției statului și a nivelului relativ redus de respect al legii, așa cum se evidențiază în studiile și clasificările publicate de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și de Banca Mondială. Raporturile și studiile recente au confirmat că riscurile și costurile implicate în afaceri sunt mari, iar obligațiile administrative de orice fel sunt excesive. Costurile de conformitate cu reglementările sunt printre cele mai ridicate din regiune, iar regimul de autorizare rămâne unul dintre cele mai restrictive din economiile de tranziție. Frecvența inspecțiilor semnalează mai degrabă birocrăția excesivă

decât aplicarea eficientă. Deși durata și costul inspecțiilor s-a redus, ele sunt încă superioare celor din țările vecine.

F. Sistemele de plată și de decontare

39. **Sistemul de plată important pentru întregul sistem, care este controlat de BNM, constă dintr-un sistem de decontare brută desemnat atât pentru plățile cu valoare mare și plățile cu amănuntul.** BNM și-a elaborat un plan ambițios de a reforma sistemul prin stabilirea unui sistem de DBTR pentru plățile cu valoare mare, un sistem de decontare netă desemnat (DND) pentru plățile cu amănuntul și un sistem actualizat de decontare a titlurilor de valoare pentru titlurile de valoare ale guvernului care facilitează creditul intrazilnic garantat. Una dintre cele mai importante sarcini a implementării noului sistem va fi găsirea echilibrului perfect dintre plățile decontate în noul sistem DBTR și în sistemul DND care la rândul lui va asigura dimensiunea corectă a fiecărei componente pentru a fi eficientă. Atât regulile și regulamentele noilor sisteme cât și o broșură privind funcționarea sistemelor și managementul riscurilor trebuie să fie întocmite în timp util. Trebuie efectuată o evaluare pentru a verifica dacă baza legală actuală sprijină noua infrastructură și este conformă cu principiile de plată și recomandările internaționale pentru decontarea titlurilor de valoare. Organizarea trebuie să fie adaptată la cerințele necesare funcționării continue a sistemului DBTR. Trebuie, de asemenea, efectuată o analiză a riscului completă și sistematică a sistemului planificat pentru a descoperi și a remedia eventualele deficiențe. Planurile de urgență trebuie să fie actualizate și testate, inclusiv planificarea unei locații de rezervă situată la o distanță mai mare de locația de producție. Managementul crizelor și organizarea incidentelor trebuie să fie stabilite și pregătite pentru a putea fi aplicate imediat.

G. Sectorul de asigurări

40. **Sectorul de asigurări prezintă o multitudine de probleme care trebuiesc rezolvate pentru ca sectorul să poată manifesta o creștere durabilă.** Astfel, preferințele trebuiesc retrase din compania de asigurări proprietate de stat recent înființată prin care întreprinderile de stat și departamentele guvernamentale sunt obligate să-și canalizeze toate afacerile legate de asigurări. Structura instituțională, implementarea și capacitatea de aplicare a controlului asigurărilor care, în prezent, constituie responsabilitatea MF-ului, trebuie să fie extinse. În același timp, inspectorul trebuie să fie împuternicit să autorizeze companii de asigurări noi – o funcție care, în prezent, revine Camerei de Autorizare. Instituția de reglementare trebuie, de asemenea, să promoveze stabilirea unei baze de date pentru revendicări eficiente care îi va ajuta pe asigurători și pe inspectori să aprecieze prețul corect pentru diverse produse. Trebuie inițiată o campanie educativă pentru a explica publicului eventualele avantaje și utilizări ale produselor oferite de asigurări.

41. **Trebuie încheiată activitatea depusă pentru elaborarea unei legislații noi și moderne privind asigurările.** Noua lege prevede stabilirea unei instituții de reglementare și de control independente, o creștere a cerințelor de capital și armonizarea cerințelor de prudență cu standardele celor mai bune practici aplicabile. Pe baza acestor

principii, activitățile privind viața sau alte sectoare trebuie separate astfel încât o activitate să nu fie necesară pentru a o sprijini pe cealaltă. Înainte de a separa funcțiile, trebuie elaborat, de asemenea, un cadru reglementar corespunzător privind asigurările de viață. Coordonarea actuală slabă dintre sectorul de asigurări și organul său reglementar trebuie intensificată.

H. Piețe de capital

42. **Piețele de capital sunt, în general, subdezvoltate și instabile. Piața principală pentru titlurile de stat este bine organizată, dar dominată de băncile comerciale, în timp ce piața secundară este aproape inexistentă.** Disponibilitățile de pe piață sunt constrânse de absența nerezidenților care și-au vândut acțiunile la începutul crizei rusești și nu s-au mai întors de atunci. Lipsa de investitori de pe piața capitalurilor proprii este exacerbată de fragmentarea pieței. Piețele de capital ar beneficia de extinderea bazei de investitori, consolidarea organului de control (Comisia Națională pentru Titluri de Valoare din Moldova) fără a mări numărul personalului și elaborarea unui plan strategic pentru extinderea sectorului. În plus, reconfigurarea pieței titlurilor de valoare într-o „piață ușoară de titluri de valoare” eficientă și eficace funcțional este esențială pentru învierea acesteia.

I. Combaterea spălării banilor și a finanțării terorismului⁷

43. **Moldova, împovărată de sărăcie și de o economie deschisă plasată într-o regiune critică, rămâne vulnerabilă la activitățile ilicite.** Această vulnerabilitate este exacerbată de problema nerezolvată a Transnistriei. Deși țara a progresat în domeniul CSB/CFT, trebuie depuse eforturi susținute pentru a realiza un regim eficient, inclusiv: (i) Schimbări legislative în Legea CSB și în Codul Penal care sancționează finanțarea terorismului; (ii) Măsuri legislative și de implementare asociate prudenței necesare a clienților și raportarea tranzacțiilor suspecte; (iii) Mecanismele pentru coordonarea inițiativelor și a măsurilor CSB/CFT asociate cooperării internaționale; (iv) Aplicarea consolidată; (v) Îmbunătățirea funcționării Serviciului pentru Prevenirea Spălării Banilor care, în prezent, nu pare să contribuie semnificativ prin analizarea informațiilor colectate.

⁷ Evaluarea completă a CSB/CFT, care este necesară în contextul PESF, este prevăzută pentru începutul anului 2005 și va fi efectuată de MONEYVAL, organul regional de tip GIAF pentru Europa. MONEYVAL va pregăti o evaluare a conformității cu standardele și codurile după încheierea misiunii lor.

Tabel 1. Moldova: Indicatori selectați 2000-2003 1/

	2000	2001	2002	2003
I. Indicatori reali de sector	<i>(Modificare procentaj: dacă nu este indicat altfel)</i>			
Produsul intern brut				
Rata reală a creșterii	2,1	6,1	7,8	6,3
PIB nominal (milioane LMD)	16.020	19.052	22.556	27,297
PIB nominal (milioane dolari)	1.289	1.480	1.662	1.957
Inflația IPC (medie)	31,3	9,8	5,3	11,7
Inflația IPC (sfârșitul perioadei, de la un an la altul)	18,5	6,4	4,4	15,7
Salariul lunar mediu (lei Moldova)	408	519	704	912
Salariul lunar mediu (dolari SUA)	33	40	52	65
Echilibrul economiei/investiții	<i>(În procente din PIB)</i>			
Economii străine	8,2	2,5	4,4	6,8
Economii interne	7,2	14,2	11,9	10,3
Private	5,7	12,4	9,9	7,1
Publice	1,5	1,9	2,0	3,2
Investiții brute	15,4	16,7	16,3	17,1
Private	12,5	14,6	13,4	14,5
Publice	2,9	2,2	2,9	2,6
II. Indicatori fiscali (sectorul de stat)				
Bilanț primar (numerar)	2,9	4,1	0,4	2,8
Bilanț total (numerar)	-3,5	-0,1	-1,8	0,7
Bilanț total (angajamente)	-1,8	-0,3	-0,9	0,2
III. Indicatori financiari	<i>(Modificare procentaj: dacă nu este indicat altfel)</i>			
Bani în sens larg (M3)	40,1	36,4	36,0	30,7
Viteză (PIB/M3 sfârșitul perioadei, raport)	4,6	4,0	3,4	3,2
Rezerve monetare	29,8	27,9	31,1	16,6
Credit acordat economiei	40,1	35,4	34,3	45,4
IV. Indicatorii externi ai sectorului				
Balanța contului curent (milioane dolari SUA)	-105,7	-37,4	-73,9	-132,4
Balanța contului curent (procent din PIB)	-8,2	-2,5	-4,4	-6,8
Fonduri de rezervă brute oficiale (milioane dolari SUA)	226,0	228,5	268,8	302,3
Fonduri de rezervă brute oficiale (luni de importuri)	2,5	2,1	1,9	1,7
Cursul de schimb (LMD/\$) media perioadei	12,4	12,9	13,6	13,9
Cursul de schimb (LMD/\$) sfârșitul perioadei	12,4	13,1	13,8	13,2
Datoria externă/PIB (procent) 2/	124,2	107,7	105,5	96,2
Serviciul datoriei/exporturi de bunuri și servicii (procent)	24,2	24,2	27,3	19,1

Surse: autoritățile din Moldova și estimările personalului FMI.

1/ Datele exclud Transnistria.

2/ Datoria publică și public garantată, inclusiv FMI.

Tabel 2. Moldova: Structura sistemului financiar, 1999-2003

	1999	200	2001	2002	2003
Numărul de instituții care primesc depuneri	20	20	19	16	16
Proprietate de stat	1	1	1	1	1
Proprietate străină	3	4	3	3	3
Număr de angajați	5.345	5.594	6.173	6.714	7.351
Număr de filiale	156	146	147	157	161
Capital total al instituțiilor care primesc depuneri					
În milioane de lei	3.201,3	4.667,7	5.976,5	7.920,1	19.289,9
În procentaj din PIB	26,0	29,1	31,4	35,1	37,7
Numărul companiilor de asigurări	44	45	44	49	50
Capital total în procentaj din PIB	-	-	-	-	1
Numărul asociațiilor de economii și credit	-	293	369	484	530
Capital total în procentaj din PIB	-	-	0,3	0,3	0,5
Număr de instituții de microfinanțe	1	1	1	1	2
Capital total în procentaj din PIB	-	-	-	-	0,6
Număr de companii active de închiriere	-	-	-	2	5
Număr de companii de pe lista bursei de valori	-	-	-	25	25
Capitalizare totală (în milioane de lei) 1/	-	-	-	-	826

Sursă: Banca Națională a Moldovei

1/ Include companiile care vând în contrapartidă la bursa de valori.

Tabel 3. Moldova: Indicatorii de stabilitate financiară a sectorului bancar

	1999	2000	2001	2002	2003	2004 30 mart.	2004 30 iunie	2004 30 sept.
Capital suficient			<i>(în procente, dacă nu este indicat altfel)</i>					
Capital reglementar ca procentaj din activele cu riscuri evaluate	46,0	48,6	43,1	36,4	31,8	32,4	33,3	31,9
Capital de nivel 1 reglementar al activelor cu riscuri evaluate	42,5	46,3	41,0	36,4	31,8	32,4	33,3	31,9
Capital (net) ca procentaj din active	28,9	30,6	27,5	23,0	21,1	21,4	21,8	20,2
Compoziția activelor și calitatea								
Distribuția pe sector a creditelor (ca procentaj din totalul creditelor)								
Agricultură/industria alimentară	27,8	27,2	26,5	27,9	28,8	28,9	28,3	27,7
Credite imobiliare/pentru construcție și dezvoltare	10,6	8,6	7,3	7,1	6,6	6,4	6,4	6,0
Credite pentru consumatori	4,1	3,5	2,8	2,6	2,7	2,7	3,3	3,5
Credite pentru resurse energetice și combustibili	4,4	5,4	6,0	5,3	6,5	5,8	4,6	4,5
Credite bancare	1,5	0,9	1,1	1,0	1,2	2,0	1,1	1,0
Credite de stat	2,8	1,4	2,1	2,5	1,2	0,1	0,2	1,0
Credite industriale/comerciale	45,5	45,4	46,5	46,3	45,6	46,1	48,2	47,1
Credite pentru transporturi și construcția de drumuri	1,0	2,5	3,2	2,5	1,6	1,7	1,8	2,2
Alte credite	2,3	5,1	4,5	4,8	5,9	6,2	6,1	7,0
Calitatea creditelor								
CNP ca procentaj din credite brute 1/	29,3	20,6	10,4	7,7	6,2	6,2	6,3	6,5
CNP nete din fonduri de rezervă ca procentaj din capital	22,7	18,7	10,1	10,7	10,8	10,6	10,4	10,9
Credite în valută ca procentaj din totalul creditelor	41,2	40,8	41,1	42,4	42,8	39,3	39,3	41,5
Totalul creditelor mari ca procentaj din capitalul nivel 1 2/	42,0	24,9	46,4	70,2	78,9	72,3	65,7	82,5
Venituri și rentabilitate								
Profituri brute ca procentaj din active (RA)	4,2	7,4	4,3	4,3	4,5	4,3	4,4	3,9
Profituri brute ca procentaj din capitalul propriu (RC)	18,0	25,0	14,3	16,7	20,3	19,9	20,2	18,2
Marginea dobânzii nete (venitul dobânzii nete ca procentaj din activele purtătoare de dobândă)	14,9	18,5	11,7	9,4	9,3	8,3	8,5	8,7
Cheltuieli de personal ca procentaj din cheltuieli fără dobândă	42,7	42,3	43,1	45,3	47,1	46,5	49,2	48,5
Marja dintre creditul de referință și ratele dobânzii 3/	7,9	8,7	7,9	8,8	6,5	-	-	-
Disponibilități								
Active lichide ca procentaj din totalul activelor 4/	39,0	35,5	34,7	36,0	32,1	33,1	34,1	35,4
Pasive în valută ca procentaj din totalul pasivelor	55,5	51,7	45,7	47,1	48,6	45,2	45,3	44,6
Sensibilitatea la riscul de piață								
Perioada medie de reevaluare a activelor (în luni)	-	-	-	-	12,9	-	-	-
Perioada medie de reevaluare a pasivelor (în luni)	-	-	-	-	13,5	-	-	-
Poziția deschisă a valutei nete (pe bilanț) din capital	10,4	20,1	21,9	15,5	17,7	11,2	6,0	3,8
Poziția deschisă a valutei nete din capital (în și în afara bilanțului) pentru euro, dolari SUA, rubla rusească	-	-	-	-	7,6	6,9	4,5	4,9

Sursa: Banca Națională a Moldovei

1/ CNP sunt credite din categoriile C, D și E.

2/ Limita reglementară este 500%.

3/ Media anuală.

4/ Conform reglementărilor de prudență trebuie să depășească 20%.

Tabel 4. Impactul diverselor analize de sensibilitate și de scenariu asupra coeficientului capitalului suficient (din 31 decembrie 2003 și până acum)

	Impactul asupra coeficientului capitalului suficient				Nr. de bănci sub 12% CACS			
	Total	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Total	Grup 1	Grup 2	Grup 3
CACS de referință: capitalul reglementar ca procentaj din activele cu riscuri evaluate	21,8	25,4	38,7	103,0	0	0	0	0
Riscul de credit								
Riscul total de credit 1/	23,2	16,9	32,0	104,3	2	1	0	1
Impactul asupra cererii externe de produse agricole 2/	29,7	22,8	38,4	103,1	0	0	0	0
Impactul asupra prețurilor combustibililor 3/	26,0	20,2	33,9	104,2	2	1	0	1
Riscul valutar								
Efectul direct 4/	31,0	24,7	38,2	100,3	0	0	0	0
Efectul indirect al deteriorării calității creditului 5/	22,2	16,1	31,4	100,5	2	1	0	1
Riscul ratei dobânzii								
Efectul direct 6/	32,1	25,7	38,8	103,1	0	0	0	0
Efectul indirect al deteriorării calității creditului 7/	29,4	23,1	36,7	103,4	0	0	0	0
Efectul indirect al deteriorării importante a calității creditului 8/	23,4	17,2	32,1	104,3	2	1	0	1
Combinăția riscurilor într-un scenariu de criză								
Efectele combinate ale deprecierei cursului de schimb și ale creșterii ratei dobânzii 9/	20,9	14,4	29,7	105,9	2	1	0	1
Efectul suplimentar al lipsei de disponibilități a titlurilor de stat 10/	15,5	9,2	13,5	91,8	6	4	1	1

1/ Creditele neperformante (CNP) ca procentaj din creditele brute reprezintă 31%, media din perioada crizei valutei din 1998-1999. Pentru a atinge acest nivel, este necesar o migrație de credite din categoriile A și B în procent de 24% și respectiv 30% cu creșteri de 300% în C, 650% în D și 1.050% în E pentru a menține totalul creditelor constant.

2/ Creșterea CNP-urilor la 13%, realizată prin reducerea creditelor din sectorul agricol din A și B în procent de 24% și respectiv 30% și o creștere în C, D și E pentru a menține totalul creditelor agricole constant în fiecare bancă.

3/ Creditele din sectorul energetic migrate din A și B în procent de 39% și respectiv 50%, în prima etapă, apoi credite acordate sectorului comercial migrate din A și B în procent de 24% și respectiv 30%, rezultând în CNP de 22% în sectorul bancar.

4/ Efectul asupra CACS prin modificările pozițiilor valutei libere cu apreciere nominală a cursului de schimb LMD/DSUA și LMD/euro cu 40% și a cursului de schimb LMD/Rublă Rusia cu 20%.

5/ Efectul net al unui efect indirect suplimentar al creșterii CNP la 31% realizat printr-o migrație a creditelor similară cu cea de la punctul 1, de mai sus.

6/ Efectul direct al creșterii cu 10% a ratei dobânzii asupra CACS prin modificări ale venitului net al dobânzii într-o lună.

7/ Efectul net al unui efect indirect suplimentar al creșterii CNP la 14,4% realizat printr-o migrație a creditelor de 8% și 10% din A și B.

8/ Efectul indirect luând în considerație o deteriorare a CNP până la 31% realizată printr-o migrație a creditelor similară cu cea de la punctul 1, de mai sus.

9/ Combinație a punctului 4 (cu depreciere), punctul 6 și creșterea CNP-urilor până la 39% (maximum CNP înregistrat în criza din 1998-1999).

10/ Combinație și valoarea de consum de 50% a titlurilor de stat.

RESPECTAREA STANDARDELOR ȘI CODURILOR DIN SECTORUL FINANCIAR: EVALUĂRI SUMARE

Această secțiune cuprinde evaluările sumare ale adeziunii Moldovei la Principiile de Bază de la Basel privind Controlul Bancar Eficient și Codul Bunelor Practici privind Transparența Politicii Monetare și Financiare. Evaluări detaliate au fost efectuate în mai-iunie 2004 în cadrul PESF comun al Băncii Mondiale și al FMI și au servit ca bază pentru evaluările sumare.

Evaluările au fost folosite pentru a aprecia riscurile și vulnerabilitățile ca și cerințele de dezvoltare ale sectorului financiar. Pentru domeniile abordate de evaluări care nu s-au aliniat încă complet la aceste coduri internaționale, echipa PESF a făcut recomandări autorităților care și-au exprimat dorința de a implementa aceste sugestii cât se poate de curând și în măsura posibilului, astfel consolidând și mai mult baza instituțională și legală a sistemului financiar.

Moldova înregistrează progrese considerabile în domeniul respectării standardelor și codurilor care au fost evaluate. BNM, care este responsabilă de controlul bancar și politica monetară, se străduiește să realizeze un nivel corespunzător de transparență și deschidere în politicile și procedurile sale. Problema de importanță majoră a celor două standarde evaluate este lipsa de protecție corespunzătoare a personalului băncii centrale pentru acțiunile întreprinse în cadrul sarcinilor lor oficiale.

Referitor la controlul bancar, echipa de evaluare a consemnat nevoia de consolidare a reglementărilor privind transparența proprietății și posibilitatea ca BNM să efectueze evaluări de calificare a proprietarilor de bănci. Aceasta a recomandat băncilor să efectueze o examinare amănunțită a relațiilor de proprietate a clienților lor. Sunt, de asemenea, necesare reglementări în domeniul riscului de țară, de piață și de reputație, ca și pentru reținerea din capital a împrumuturilor la părți conexe. Practicile de control trebuie dezvoltate în continuare în direcția controlului orientat spre riscuri. În final, trebuie luate măsuri – inclusiv crearea unei baze legale – pentru a implementa controlul consolidat atât pe plan intern cât și internațional.

În general, practicile BNM sunt destul de transparente în multe domenii, inclusiv în controlul bancar. Principalele domenii care prezintă deficiențe sunt legate de o expunere mai clară a principalelor obiective ale politicii monetare și a condițiilor și restricțiilor finanțării directe a statului de către BNM.

A. Principiile de Bază de la Basel privind Controlul Bancar Eficient

Generalități

44. Această evaluare detaliată a Respectării Principiilor de Bază de la Basel privind Controlul Bancar Eficient este prima evaluare externă completă al sistemului de control

bancar din Moldova. Evaluarea a fost efectuată de Walter Zunic de la Banca Mondială și Stefan Spamer de la Deutsche Bundesbank în mai 2004. BNM a cooperat strâns cu echipa de evaluare și a asigurat o clarificare detaliată sub forma documentelor și a explicațiilor orale. Asistența acestora este apreciată în mod deosebit.

Cadrul instituțional

45. Legea Băncii Naționale a Moldovei arată că BNM, prin Departamentul său de Reglementare și Control Bancar, este responsabilă de controlul bancar din Moldova. Este singura care este autorizată să efectueze controlul bancar al băncilor înregistrate conform acestei legi. Obiectivul BNM este menținerea unei stabilități financiare a sistemului bancar luând în considerație protejarea intereselor depunătorilor.

Condiții prealabile generale pentru controlul bancar eficient

46. Sectorul bancar rămâne concentrat, subdezvoltat și ineficient. Cinci bănci mari reprezintă 71% din totalul activelor sectorului bancar și 75% din totalul depunerilor din sectorul bancar. Lipsa unei diversificări a produselor, competența bancară slabă și politicile de împrumuturi și creditare necorespunzătoare, de fapt, restrâng dezvoltarea eficientă a serviciilor bancare noi. Costurile acestor deficiențe sunt eventual transferate în sectorul privat ca margini de dobândă ridicate și costuri de tranzacție.

47. În ciuda îmbunătățirilor din intermedierea financiară din anii ce au urmat crizei din 1998, accesul la fonduri în Moldova este restrâns datorită deficiențelor din infrastructura tehnică, legală și reglementară care vine în sprijinul intermedierei. De aceea, raportul mediu dintre datorie și capital al unui eșantion mare de întreprinderi este doar 9%, mai redus decât în orice altă țară din Europa și s-a schimbat foarte puțin din 1998. În plus, factorii principali care restrâng accesul la fonduri sunt următorii: (i) lipsa unei finanțări bancare pe termen lung; (ii) Restricții legale și reglementare privind tranzacțiile și împrumuturile în valută; (iii) Lipsa unui personal bancar calificat și o bază de produse dezvoltată care să servească necesitățile sectorului privat în mod corespunzător; (iv) Subdezvoltarea sau lipsa unor forme alternative de finanțare.

Piața nebancară a capitalului și sectorul de asigurări sunt embrionice.

Constatări principale

48. **Obiective, autonomie, autoritate și resurse (CP 1):** Nu există nici o dovadă vizibilă că un guvern sau un sector intervine în activitatea Băncii Naționale a Moldovei. Totuși, în conformitate cu Legea Băncii naționale a Moldovei, miniștrii responsabili pentru probleme financiare și economice pot participa la întrunirile Consiliului de Administrație al BNM fără restricție; ca urmare, amestecul guvernului nu poate fi exclus. În general, NBM are o independență corespunzătoare în desfășurarea resurselor sale de control bancar. Cu toate acestea, protecția legală pentru inspectori nu este abordată în prezent și nu există o politică formală a BNM de garantare a protecției angajaților față de costurile necesare apărării acțiunilor lor făcând parte din sarcinile lor de lucru. Există numai un sistem restrâns de

cooperare și de schimb de informații între agențiile interne care sunt responsabile pentru viabilitatea sistemului financiar.

49. **Autorizare și structură (CP 2-5):** Conform LIF, BNM este împuternicită să acorde autorizația pentru achiziționarea sau mărirea acțiunilor calificate dintr-o bancă existentă. Totuși, aprobarea de către organul de control este limitată la acțiuni în valoare de cel puțin 10%. Această cerință liberală a dat naștere situației în care acționarii individuali care au 9,9% din acțiuni dețin majoritatea capitalului din cinci bănci. Majoritatea acestor acționari sunt corporații înregistrate în centre străine. LIF definește limita superioară a investițiilor în companiile care nu sunt instituții de credit la 15% din capitalul reglementar, investițiile totale nedepășind 50% din capitalul reglementar la băncilor fără aprobarea scrisă a organului de control. BNM solicită raportarea de către bănci a proprietății în filiale și companii afiliate.

50. **Reglementarea și cerințele de prudență (CP 6-15):** Regulile și reglementările privind capitalul suficient sunt în general, în conformitate cu Acordul privind Capitalul de la Basel din 1988, dar nu includ cheltuieli de capital pentru riscul de piață. BNM menține sisteme adecvate de urmărire și evaluare a riscurilor mari și a împrumutului conexas ale băncilor, dar deoarece nu au suficiente informații privind interesele financiare ale unui număr mare de acționari din sistemul bancar, este dificil să se determine nivelul de conformitate reglementară în aceste domenii. Limita de risc mare (25% din capitalul băncii sau grupului de bănci) este consecventă cu standardele internaționale. Cu toate acestea, nu se poate afirma categoric că limita este relativ ridicată datorită mărimii reduse a sistemului bancar și a economiei. Organul de control trebuie să ia în considerație stabilirea unei limite asupra riscurilor privind depunerile bancare față de alte bănci, unde plasamentul depunerilor (datorat de la plasament) a depășit cu 15 zile scadența. Nu s-au stabilit inspecții sau limite pentru riscurile externe ale băncilor, iar băncile nu sunt obligate să stabilească sisteme care apreciază și urmăresc cu precizie riscul de piață. Moldova are legi relativ cuprinzătoare privind spălarea banilor și alte infracțiuni financiare, dar conformitatea CSB/CFT va fi evaluată în întregime în 2005.

51. **Metode de control în curs (CP 16-20):** BNM efectuează inspecții bancare cuprinzătoare pe teren în fiecare an. De asemenea, există un sistem cuprinzător de monitorizare externă a băncilor, care include analiza unei game largi de informații furnizate de bănci lunar și trimestrial. Nu au fost emise instrucțiuni specifice care abordează consolidarea contabilității filialelor și nu există nici o dovadă că inspectorii bancari folosesc o abordare de grup a controlului. Controlul pe bază consolidată nu este efectuat în Moldova.

52. **Autoritatea formală a inspectorilor (CP 22):** Legea Instituțiilor Financiare împuternicește BNM să emită deciziile necesare pentru a restabili condițiile corecte și pentru a înlătura abuzurile, să elaboreze acțiuni de remediere și de intervenție timpurie. Legea prevede o serie de acțiuni de remediere, inclusiv retragerea autorizației băncii. BNM dispune de autoritatea adecvată de aplicare și corespunde relativ cu recomandarea de la Basel privind luarea de măsuri de remediere. Din 1996, în ritm crescând, BNM a profitat de autoritatea pe care o are asupra instituțiilor problemă. Totuși, nu există nici un mecanism pentru impunerea

automată a sancțiunilor administrative sau penale. Organul de control nu are autoritatea să publice detalii despre acțiunile de aplicare pe care le impune.

53. **Operațiuni bancare externe (CP 23-25):** Cadrul reglementar și de control actual nu include prevederi specifice referitoare la controlul consolidat internațional. BNM este responsabilă de acordarea permisiunii instituțiilor bancare din Moldova să controleze filiale și să creeze sucursale în afara țării, dar are numai autoritate limitată de a controla filialele din străinătate ale instituțiilor bancare înregistrate local. Nu există prevederi legale pentru stabilirea de contacte și pentru schimbul de informații pe bază de reciprocitate cu alte organe de control. Instituțiile bancare străine se supun cerințelor reglementare aplicabile similare celor ale altor bănci care funcționează în Moldova. BNM are autoritatea să furnizeze informații necesare organelor de control ale țării de origine în vederea efectuării unui control consolidat. Totuși, nu există cerințe legale pentru o procedură formalizată prin care organul de control al țării gazdă să poată face schimb de informații privind operațiile locale ale băncilor străine cu organele de control din țara de origine, deoarece se păstrează confidențialitatea informațiilor.

Recomandări principale

54. Acțiuni recomandate pentru îmbunătățirea conformității cu Principiile de Bază de la Basel

Principiu de referință	Acțiunea recomandată
1. Obiective, autoritate și resurse	<ul style="list-style-type: none"> - Restrângerea participării miniștrilor responsabili de problemele economice și financiare la întrunirile Consiliului de Administrație a BNM la acele probleme care nu sunt legate de controlul bancar. - Separarea bugetului pentru control bancar de bugetul total al BNM. - Modificarea legii pentru a include protecția legală pentru inspectori. - Implementarea unui proces bine definit de cooperare dintre inspectorii financiari și autoritățile de reglementare interne. - Clarificarea posibilităților legale privind schimbul de informații confidențiale și implementarea prevederilor necesare pentru restrângerea folosirii acestor informații.
3. Criterii de autorizare	- Solicitarea unei descrieri a structurii de proprietate a companiei pentru a determina calificarea acționarilor majoritari, transparența structurii și sursa capitalului inițial.
4. Proprietatea	- Reducerea limitei proprietății semnificative sau a interesului majoritar de la 10% la 5%.
5. Criteriile de investiție	- Elaborarea de proceduri de notificare de către bănci a investițiilor în entități nebancale care nu satisfac pragul definit de reglementări.
6. Capital suficient	- Implementarea unor cheltuieli de capital pentru riscul de piață și de țară.
8. Evaluarea creditelor și asigurarea de fonduri de rezervă pentru pierderea de credite	<ul style="list-style-type: none"> - Adoptarea unei definiții solide a restructurării creditelor critice. - Emiterea de instrucțiuni pentru asigurarea de fonduri de

	rezervă pentru pierderea de credite a unora din conturile neincluse în bilanț. - Solicitarea unor politici bancare scrise pentru a aprecia și estima probabilitatea pierderii creditelor.
9. Limitele riscurilor mari	- Încurajarea băncilor de a stabili natura legăturilor dintre debitori și acționari. - Stabilirea unei limite a riscurilor aferente depozitelor din bănci față de alte bănci.
10. Împrumuturi conexe	- Solicitarea reținerii împrumuturilor acordate părților conexe sau asociate din capital sau garantarea acestor împrumuturi.
11. Riscul de țară	- Emiterea unei reglementări sau a unei recomandări în vederea abordării specifice a riscului de țară și elaborarea unui sistem de raportare pentru riscul de țară/transfer.
12. Riscuri de piață	- Emiterea reglementărilor sau recomandărilor solicitând băncilor să stabilească sisteme care să evalueze și să urmărească cu precizie riscurile de piață. Asigurarea pregătirii suplimentare pentru analiști și inspectori.
13. Alte riscuri	- Asigurarea îndrumării băncilor în vederea identificării, evaluării, urmăririi și verificării riscului de reputație și a riscurilor asociate achiziției unei companii (atât instituții de credit cât și de alt tip).
15. Spălarea banilor	- Numirea unor controlori bancari care să devină specialiști în procedurile de CSB și să asigure legătura cu Centrul pentru Combaterea Infrafracțiunilor Economice și a Corupției.
20. Controlul consolidat	- Abordarea în instrucțiuni a consolidării contabilității asociațiilor și a filialelor și instruirea băncilor pentru elaborarea, dacă este cazul, a raporturilor financiare consolidate.
22. Măsuri de remediere	- Indicarea în reglementări a măsurilor specifice folosite pentru a aborda probleme specifice.
23. Control consolidat internațional	- Modificarea Legii Instituțiilor Financiare astfel încât să autorizeze verificările necesare pe teren la entitățile băncilor din Moldova, aflate în străinătate.
24. Controlul în țara gazdă	- Clarificarea autorității BNM de a interzice băncilor să funcționeze în țări unde confidențialitatea sau alte legi nu permit schimbul liber de informații. - Modificarea legilor pentru a asigura schimbul de informații reciproc cu controlorii din străinătate.
25. Controlul băncilor din străinătate	- Vezi CP 24.

Răspunsul autorităților la evaluare

55. Autoritățile și-au manifestat acordul pentru evaluarea BCP și sunt hotărâte să îmbunătățească în continuare cadrul legal bancar și al controlului bancar și metodele de control. Acestea au observat că cerințele bugetare pentru controlul bancar sunt satisfăcute în întregime din bugetul operativ al BNM și nu ar potrivită determinarea unui buget pentru controlori în afara totalului general. Deși nu există o protecție clară a fiecărui angajat, BNM este responsabilă de orice acțiune în justiție. Iar pentru tratarea anumitor riscuri, s-a solicitat asistență tehnică suplimentară (care a fost deja asigurată în decembrie 2004).

B. Codul Bunelor Practici al FMI privind Transparența Politicii Monetare și Financiare

Generalități

56. Evaluarea a verificat respectarea de către BNM a Codului Bunelor Practici al FMI privind Transparența Politicii Monetare și Financiare (Codul de Transparență PMF) privind politica monetară și controlul bancar. Evaluarea a fost efectuată de Yuji Yokobori (transparența politicii monetare) și Stefan Spamer și Walter Zunic (transparența controlului bancar) în timpul PESF comun al Băncii Mondiale și FMI. Evaluarea s-a bazat pe Codul de Transparență PMF și a luat în considerație problemele de implementare menționate în Documentul Justificativ la Codul de Transparență PMF.

Transparența politicii monetare

Cadrul legal și instituțional – prezentare generală

57. Legea Băncii Naționale a Moldovei a fost adoptată în 1995 beneficiind de asistența tehnică a FMI, cu unele revizii ulterioare. Această lege definește obiectivul principal al BNM, și anume menținerea stabilității monedei naționale. În aceeași lege, se prevede că „BNM în cooperare cu guvernul trebuie să elaboreze și să implementeze politica monetară și a valutei...luând în considerare condițiile economice și financiare predominante din Republica Moldova”. Legea garantează, de asemenea, independența funcțională a BNM față de guvern și organele sale administrative în realizarea acestor obiective. Ministrul de Finanțe și Ministrul Economiei pot participa la reuniunile băncii centrale, dar nu au putere de vot.

58. Responsabilitățile BNM includ, printre altele, elaborarea și administrarea politicii monetare, emiterea autorizațiilor pentru instituțiile financiare și controlul activităților acestora; gestiunea rezervelor valutare și administrarea politicii valutare; administrarea operațiunilor de plată și emiterea bancnotelor și a monezilor. BNM a elaborat o serie de instrumente de politică monetară (operații pe piața liberă, credite și depuneri pentru o singură noapte, licitații de depuneri, credit pe titlu de valoare și cerințe privind fondurile de rezervă), dar se bazează în mare măsură pe cerințele privind fondurile de rezervă.

Constatări principale

59. Relația instituțională dintre operațiile monetare și cele fiscale este definită în Legea BNM. Este interzisă cumpărarea directă a titlurilor de stat pe piața principală; totuși, împrumuturile la stat sunt permise prin lege. BNM își asumă o serie de roluri de agenție în numele statului, inclusiv administrarea rezervelor valutare, reprezentarea la instituțiile financiare internaționale, operații de plată internaționale și anumite operațiuni bancare în numele statului.

60. BNM este condusă de Consiliul de Administrație care constă din cinci membri, inclusiv Guvernatorul, în calitate de președinte și patru vice-guvernatori. Legislația în

vigoare prevede ca toți membrii Consiliului să fie numiți de Parlament la propunerea BNM. Numirea se face pe șapte ani cu posibilitatea reînnoirii mandatului. Membrii Consiliului pot fi destituiți de Parlament în cazul comiterii unor infracțiuni grave, în caz de faliment și incapacitate datorată comportamentului personal necorespunzător, prin votul a două treimi din numărul total de deputați pentru Guvernator, și prin simpla majoritate de voturi din numărul total de deputați pentru ceilalți membri.

61. Dezvăluirea activităților BNM este realizată printr-o diversitate de mijloace. Deciziile de politică monetară sunt anunțate în aceeași zi prin intermediul comunicatelor de presă și pe situl web al BNM. BNM publică raporturi anuale, buletine trimestriale și sinteze monetare lunare și numeroase anunțuri pe situl său web prin care prezintă cadrul, instrumentele și obiectivele politicii monetare; deciziile de politică monetară; cerințele de raportare a datelor pentru instituțiile financiare și regulile și reglementările care se referă la diverse aspecte ale operațiilor sale cu publicul financiar sau nefinanciar. Conturile financiare ale băncii centrale sunt verificate anual de un revizor contabil independent ale cărui constatări sunt prezentate în raportul anual.

**Plan de acțiune recomandat pentru îmbunătățirea respectării
practicilor Codului de Transparență PMF al FMI – Politică monetară**

Practica de referință	Acțiunea recomandată
I. Clarificarea rolurilor, responsabilităților și obiectivelor băncilor centrale în cadrul politicii monetare	
	Se poate îmbunătăți situația prin specificarea a ceea ce înseamnă stabilitatea monedei naționale. Trebuie să existe mai multe criterii specifice și restricții privind finanțarea statului.
II. Procesul deschis de formulare și raportare a deciziilor de politică monetară	
	Ar fi de dorit să existe o explicație mai amănunțită a imaginii de ansamblu a instrumentelor și funcționării politicii, cu descrieri mai clare a relațiilor dintre fiecare instrument. BNM trebuie să ia în considerație divulgarea proceselor verbale ale reuniunilor Consiliului.
III. Disponibilitatea publică a informațiilor privind politica monetară	
	BNM trebuie să ia în considerație publicarea bilanțului sumar în mod frecvent (trimestrial, etc.) pe baza unui program prestabilit. BNM trebuie să ia în considerație o regulă generală de publicare a informațiilor globale privind asistența pentru disponibilitățile de urgență.
IV. Responsabilitatea și garantarea integrității de către banca centrală	
	Trebuie să fie făcute publice reglementările specifice legate de sistemul de control intern al BNM. Trebuie adoptată o lege care să asigure protecția legală a agenției de control și a personalului acesteia pentru măsurile luate în timpul exercitării sarcinilor lor de serviciu cu bună credință.

Răspunsul autorităților

62. BNM și-a exprimat acordul general cu majoritatea evaluărilor și recomandărilor și a furnizat informații suplimentare de clarificare care au fost luate în considerație în acest document. Între timp, următoarele comentarii au fost prezentate în vederea examinării pentru acele articole pentru care echipa a recomandat îmbunătățiri. (i) Obiectivul final al politicii monetare nu poate fi specificat datorită mediului macroeconomic din Moldova, dar obiectivele politicii concrete din fiecare an sunt explicate cu claritate în situația publicată anual privind revizia și evaluarea politicii monetare și a politicii valutare, chiar dacă nu este un document legal așa cum o solicită evaluarea; (ii) Condițiile pentru împrumuturile acordate statului sunt deja stabilite în Legea BNM și sunt suficiente; (iii) Deși nu se obișnuiește să se prezinte regulat procesele verbale ale reuniunilor Consiliului de Administrație, publicul are acces la informațiile privind reuniunile Consiliului atunci când Consiliul hotărăște aceasta; (iv) Procesul de audit intern nu este făcut public de obicei în multe alte țări; (v) Deși nu există o protecție clară a personalului, BNM este responsabilă de orice eventuale acțiuni în justiție.

Transparența controlului bancar

Prezentarea generală a structurii instituționale și de piață

63. Așa cum este indicat în Legea Băncii Naționale a Moldovei, BNM este responsabilă de reglementarea și controlul sectorului bancar. Cadrul instituțional este stabilit în Legea Băncii Naționale a Moldovei, în Legea Instituțiilor Financiare și în regulamentele corespunzătoare. Actele și reglementările asigură instrucțiuni privind controlul și obiectivele BNM.

64. Sistemul financiar este dominat în mare măsură de sectorul bancar așa cum este descris în ESSF. Sunt puține băncile cu participare străină (și nici una cu proprietate străină strategică majoritară tipică economiilor de tranziție mai avansate), majoritatea fiind situate în țările vecine. Instituțiile financiare internaționale sunt, de asemenea, prezente în capitalul a cinci bănci care funcționează în țară.

Constatări principale

65. Responsabilitatea BNM de a asigura controlul bancar este prezentată clar în legile relevante. BNM este angajată într-un proces de consultare continuu care implică organele neguvernamentale în elaborarea politicilor financiare, cum ar fi consultarea asociației bancherilor sau a unor bănci specifice în emiterea unor reguli și reglementări.

66. Nu există, în prezent, proceduri oficiale pentru schimbul de informații și consultațiile dintre agențiile financiare locale existente. Republica Moldova a încheiat acorduri de cooperare în domeniul controlului instituțiilor financiare cu organe de control străine. Totuși, procedurile unor astfel de acorduri nu sunt prezentate publicului îndeajuns.

67. Deși nu există o dată de publicare prestabilită a raporturilor BNM, publicul știe că BNM publică raporturi în mod regulat la mijlocul fiecărei luni. Când s-a disponibilizat asistența pentru disponibilități de urgență în trecut, informațiile privind această asistență nu au fost făcute publice.

68. Există deja proceduri de conducere internă (inclusiv sarcinile privind auditul intern), dar nu sunt publicate. Nici o lege nu asigură protecția legală a agenției de control și a personalului acesteia pentru măsurile luate de bună credință în cadrul sarcinilor lor de serviciu. Nu există nici o politică oficială de compensare a BNM care să protejeze angajații față de costurile apărării acțiunilor întreprinse de ei în cadrul sarcinilor de serviciu.

**Planul de acțiune recomandat pentru îmbunătățirea respectării
Practicilor Codului de Transparență PMF al FMI - Controlul bancar**

Practica de referință	Acțiunea recomandată
V. Clarificarea rolurilor, responsabilităților și obiectivelor agențiilor financiare responsabile de politica financiară	Relația dintre agențiile financiare trebuie să fie făcută publică.
VI. Procesul deschis de formulare și raportare a politicii financiare	Trebuie făcute disponibile informații suplimentare privind acordurile dintre agențiile financiare interne și internaționale (inclusiv băncile centrale)
VII. Disponibilitatea publică a informațiilor privind politica financiară	BNM trebuie să ia în considerație o lege generală privind publicarea informațiilor globale referitoare la asistența pentru disponibilități de urgență.
VIII. Responsabilitatea și garantarea integrității agențiilor financiare	Trebuie adoptată o lege care să asigure protecția legală a agenției de control și a personalului acesteia pentru măsurile luate în timpul exercitării sarcinilor lor de serviciu cu bună credință. Trebuie făcute publice procedurile de conducere internă.

Răspunsul autorităților la evaluare

69. BNM și-a exprimat acordul general cu majoritatea evaluărilor și a furnizat informații suplimentare de clarificare care au fost luate în considerație în acest document. Totuși, a obiectat la constatările privind protecția legală a controlorilor, insistând că astfel de prevederi nu sunt necesare deoarece, în conformitate cu articolul 38 (7), băncile pot face reclamații numai împotriva Băncii Naționale a Moldovei.

TESTE DE STRES PENTRU SISTEMUL BANCAR DIN MOLDOVA

70. Analizele de sensibilitate efectuate în sistemul bancar din Moldova au arătat că riscul de credit este sursa majoră a vulnerabilității. Testele de stres au inclus:

- (i) Deteriorarea calității creditului datorată șocurilor din cererea externă de produse agricole (datorită dependenței mari a țării de exportul de produse agricole);

- (ii) Creșterea prețurilor petrolului și ale gazelor care are un efect direct asupra portofoliilor de credite ale băncilor expuse riscurilor din acest sector și un efect de undă indirect asupra expunerii băncilor la riscurile din sectorul comercial;
- (iii) Aprecierea cursului de schimb nominal (deoarece afluxul de remiteri de fonduri din partea lucrătorilor din străinătate are un efect puternic asupra cursurilor de schimb) inclusiv implicații suplimentare asupra calității creditelor;
- (iv) Efectele directe și indirecte (calitatea creditelor) a creșterii nivelelor de împrumuturi interne;
- (v) Un scenariu cu o combinație a riscurilor ratei dobânzii și ale cursului de schimb;
- (vi) Riscul lipsei de disponibilități a titlurilor de stat în perspectiva riscurilor de disponibilități.

Printre riscurile de piață, sistemul bancar pare să fie mai vulnerabil la ratele înalte (dar plauzibile) ale cursului de schimb, decât la variațiile ratei dobânzii datorate deteriorării calității creditelor. La efectuarea testelor de stres, au fost folosite datele din bilanțurile tuturor celor 16 bănci la sfârșitul lui Decembrie 2003; rezultatele sunt prezentate în sumar în Tabelul 4.

71. În evaluarea vulnerabilităților băncilor individuale la diverse tipuri de risc de credit, testele se bazează pe o migrație a creditelor de la categoriile de clasificare a creditelor superioare la cele inferioare ca urmare a șocului – scăzând creșterea corespunzătoare a fondurilor de rezervă pentru pierderea creditului atât din capitalul reglementar cât și din activele evaluate la risc se obține noul CACS (revăzut). Luând în considerație CACS-ul de referință ridicat (Tabelul 4)⁸, un efect semnificativ al șocului este simțit numai dacă presupunem că există o oarecare migrație din categoria A (standard) și o migrație importantă din categoria B (sub-controlată) către categoriile C, D și E. Primul test de stres la riscul de credit se referă la un șoc global care deteriorează calitatea portofoliilor de credite ale tuturor băncilor în aceeași măsură. În special, CNP-urile rezultate (ca procentaj din creditele brute) se presupune că vor corespunde CNP medii din perioada crizei valutei din 1998-1999 – 31% din totalul creditelor în medie din septembrie 1998 până în decembrie 1999. În vederea testelor ulterioare, acest risc generic de credit va fi considerat ca un efect secundar (și, în cele mai multe cazuri, efect indirect maxim) al unui șoc al ratei dobânzii sau al cursului de schimb. Pentru a realiza 31% CNP, se presupune că se produce o reducere a creditelor (la fiecare bancă) din categoria A cu 24% și din categoria B cu 30% (cu creșterile corespunzătoare în C, D și E pentru a menține constant totalul creditelor). Ca urmare a acestei migrații de credite și a creșterii ulterioare a fondurilor de rezervă, două bănci (una dintre ele deținând 14% din totalul activelor sistemului bancar) au scăzut sub CACS minim

⁸ CACS este ridicat deoarece băncile funcționează drept bănci „de buzunar” așa cum este descris în secțiunea principală a raportului și au o bază de depuneri foarte scăzută.

de 12%. CACS sistemului bancar în ansamblu se reduce cu 8,6%, dar băncile din grupul 3 (cu excepția uneia) nu sunt afectate de acest șoc datorită portofoliilor de credite foarte mici.

72. **Au fost efectuate două teste de risc de credit sectoriale:** (i) Un șoc al cererii externe de produse agricole presupune o migrație a creditelor agricole din categoriile A și B cu 24% și respectiv 30% spre categoriile C, D și E; ca urmare, CNP din sistemul bancar cresc cu 13% din totalul creditelor; (ii) Un șoc al prețului combustibililor presupune o primă migrație a creditelor din sectorul energetic din categoriile A și B cu 39% și respectiv 50% care au fost redistribuite în C, D și E și o migrație secundară a creditelor comerciale în ansamblu cu 24% și respectiv 30% din A și B spre alte categorii (folosind presupunerile creditului de risc generic menționate mai devreme), ceea ce determină 22% CNP pentru întregul sistem bancar. Testele de risc de credit sectoriale arată că sistemul bancar este vulnerabil la șocurile prețurilor combustibililor, dar rezistă destul de bine la șocuri moderate în agricultură. În cazul șocului combustibililor, migrația asimetrică a creditelor indicate mai sus împing două bănci (una dintre ele importantă pentru sistem) sub CACS minim de 12%.

73. Riscul cursului de schimb este efectul modificărilor cursului de schimb asupra valorii monedei locale a activelor și pasivelor băncilor și a articolelor care nu sunt incluse în bilanț. Efectele directe ale șocurilor cursului de schimb asupra bilanțului sunt limitate de poziții de valută liberă modeste care sunt în limitele reglementare. Totuși, datorită creditelor mari în valută, sectorul bancar este expus efectelor indirecte ale deteriorării calității creditelor generată de șocuri mari neașteptate ale cursului de schimb. Calitatea creditelor exportatorilor se va deprecia datorită plusvalorii reale. Datorită reglementărilor BNM de limitare a împrumuturilor în valută acordate importatorilor – calitatea creditelor celor din urmă va tinde să se deterioreze datorită depreciierilor. Se presupune că, în scopul sensibilității analizei variațiilor cursului de schimb, băncile sunt expuse în aceeași măsură la exportatori și importatori – atât pentru plusvaloarea cât și pentru deprecierea cursului de schimb, efectul asupra calității creditelor este simetric. Sistemul bancar este vulnerabil la plusvalori sau depreciere ale cursului de schimb mari – cum ar fi 40% - numai atunci când acestea sunt însoțite de riscuri de credit mari. Migrația asimetrică a creditelor împinge două bănci sub CACS minim, reducând CACS-ul sistemului bancar cu aproape 10%.

74. Modificările ratelor dobânzii afectează venitul net al dobânzii (VND) care la rândul lui influențează profitul și prin venitul reținut, capitalul băncilor. Un efect secundar al modificărilor ratei dobânzii se manifestă asupra calității creditelor – o creștere a ratei nominale a dobânzii poate avea un efect real asupra solvabilității debitorilor sistemului bancar. Date istorice (după criza din 1998-1999) sugerează că modificările ratei dobânzii au un efect mai important asupra CNP-urilor decât modificările cursului de schimb, chiar dacă șocul ratei dobânzii este mult mai mic. Sistemul bancar are diferențe de reapreciere pozitive (diferența dintre valorile activelor și pasivelor care sunt reapreciate la fiecare orizont) pentru majoritatea orizonturilor – creșterea ratei dobânzii va tinde să mărească CACS pentru întregul sistem bancar datorită VND-ului înalt. Diferențele negative de reapreciere, cu care se confruntă unele bănci, sunt mici și nu determină pierderi de capital importante în cazul creșterii ratei dobânzii. Sistemul bancar din Moldova nu este considerat a fi foarte vulnerabil la șocurile ratei dobânzii decât dacă acestea sunt însoțite de efecte foarte mari asupra calității

creditelor. În cazul acesta, CACS total se reduce cu 8,5%, două dintre bănci aflându-se sub CACS minim.

75. **Combinăția dintre diverse tipuri de șocuri** a fost considerată a fi rezultatul unui scenariu de criză – deprecierea bruscă cu 40% a cursului de schimb al dolarului SUA și al Euro și cu 20% a rublei rusești determinată de un presupus declin în aflusul de remiteri de fonduri de către lucrătorii din străinătate însoțit de creșterea ratelor împrumuturilor. Presupunând că CNP cresc până la nivelul maxim înregistrat în timpul crizei din 1998-1999 – 39% CNP realizat prin migrația creditelor cu 32% și 40% din A și B spre C, D și E – CACS sistemului bancar se va reduce cu 11%, iar două bănci vor coborî sub nivelul minim de 12% al CACS. Dacă se include în scenariu un efect secundar de lipsă de disponibilități a titlurilor de stat în perspectiva unei crize a disponibilităților, efectul global va fi semnificativ. Datorită pieței subdezvoltate a acestor titluri și a marilor proprietăți ale băncilor, prețul acestor titluri s-ar reduce erodând considerabil valoarea de consum a acestor active. Presupunând că băncile sunt capabile să recupereze numai 50% din valoarea acestor titluri, sistemul bancar ar mai pierde 5,4% din CACS – cel al grupului 1 reducându-se cu 9,2%. În plus, 6 bănci, 4 în grupul 1 și câte una din grupurile 2 și 3 ar fi împinse sub valoarea minimă de 12%.